

Datum

15 september 2025

Onderwerp

Toekomstperspectief haven Oss

Wat adviseert het college te besluiten?

1. Het 'Toekomstperspectief haven Oss' vast te stellen.

Wat is de aanleiding voor dit advies?

In het coalitieakkoord en de programmabegroting spreken we de wens uit om te investeren in de bereikbaarheid via de weg en het spoor in zijn algemeenheid, maar ook in de doorontwikkeling van onze haven in het bijzonder. Daarom is gevraagd om de mogelijkheden van een modal shift (= verschuiving van vervoer van de weg naar alternatieve vervoerswijzen, zoals binnenvaart en spoor) en de toekomst van de haven in samenhang met de ruimtelijke en economische ontwikkeling van Oss te onderzoeken.

Geconstateerd is dat de haven van Oss over een unieke positie heeft als trimodaal logistiek knooppunt (weg, spoor, water) en daarmee een strategische troef vormt voor de economische ontwikkeling van onze gemeente. De haven van Oss geldt als de grootste multifunctionele binnenhaven van Brabant. Het is de grootste binnenhaven van Nederland in het agri-complex, met meer dan 2 miljoen ton graan en feed/foodstoffen die hier elk jaar worden overgeslagen. De haven ontsluit een grote industriële regio met logistieke aantrekkingskracht.

Tegelijkertijd worden de mogelijkheden van de haven op dit moment onvoldoende benut. Slechts een beperkt aantal bedrijven is havengebonden en het gemeentelijke havenbedrijf kampt met een teruglopende overslag en financiële druk.

Hoe kunnen we de mogelijkheden van de haven beter benutten? Om die vraag te beantwoorden hebben we bijgevoegd Toekomstperspectief voor de haven van Oss opgesteld. Zo geven we duidelijkheid over de gewenste ontwikkelrichting. Hiervoor voerden wij een analyse uit van de huidige situatie, onderzochten wij vier verschillende ontwikkelscenario's en kwamen wij tot een voorkeursscenario. Hieraan koppelden wij tot slot een realisatiestrategie.

Welk resultaat willen we bereiken?

De haven is een belangrijke pijler voor de toekomst van de economie van Oss. Ook heeft de haven een positief effect op de verduurzaming van het goederenvervoer en op de ruimtelijke ontwikkeling van de stad. Het is belangrijk om een realistisch beeld te hebben over de aard en omvang van de kansen. We zoeken de beste manieren om die kansen te verzilveren en kijken naar de investeringen die dit vraagt. Zo kunnen we een goede keuze maken of en in hoeverre de gemeente hierin kan en wil investeren.

"Met een toekomstperspectief voor de haven creëren we duidelijkheid over de gemeentelijke ambitie met de haven."

We willen de haven van Oss beter gebruiken. Daarom hebben we een plan gemaakt: het 'Toekomstperspectief haven Oss'. In dit plan kiezen we een duidelijke richting voor de toekomst.

We ontwikkelden vier scenario's die we op hoofdlijnen uitwerkten. Deze scenario's stelden we samen om de hoeken van het speelveld te onderzoeken. Zo kwamen tot een vier sterk uiteenlopende ontwikkelrichtingen:

1. Alternatieve invulling
2. Doorzetten huidige koers
3. Groene groei
4. Logistiek in de lead

Per scenario brachten we in beeld wat de belangrijkste ontwikkelingen zijn en wat de rol van de gemeente daarin is. Deze scenario's bespraken we tijdens een bijeenkomst met de stakeholders, waaronder de gebruikers van de Osse haven.

Uitkomst is dat we vooral verder willen bouwen aan de logistieke functie van de haven (scenario 4). Daarbij nemen we ook ideeën mee uit het groene groeiplan (scenario 3).

We zien wel dat de gemeente niet genoeg geld heeft om alles uit het plan te doen. Daarom moeten we keuzes maken en goed bepalen wat het belangrijkste is. Onderdeel van het vervolg is dat we na vaststelling van dit Toekomstperspectief, een Omgevings- / uitvoeringsprogramma opstellen.

Welke argumenten zijn er voor dit advies?

1.1 Met de vaststelling van het Toekomstperspectief voor de haven van Oss geven we de gewenste ontwikkelrichting aan

Op dit moment is niet duidelijk in welke mate de gemeente in wil zetten op het benutten van het potentieel van de Osse haven. Hierdoor ontstaat er geen grip op kade- en kavelgebruik. Daardoor bestaat het risico dat het havengebruik verder terugloopt door bijvoorbeeld de vestiging van niet havengebonden bedrijvigheid. Door het vaststellen van het Toekomstperspectief en hieraan gekoppeld meerdere acties die de gemeente gaat ondernemen, wordt duidelijkheid verkregen over de ontwikkelrichting. Wij als gemeente kunnen hierdoor beter bepalen wat gewenste ontwikkelingen zijn en belanghebbenden kunnen zich oriënteren en anticiperen op de voorgestane ontwikkelrichting. Dit perspectief geeft ons vervolgens ook een kader om afzonderlijke ruimtelijke initiatieven in het havengebied, in meer samenhang te kunnen beoordelen.

1.2 Ondanks meerdere knelpunten die bestaan in de huidige situatie, zien wij voldoende mogelijkheden om vol in te zetten op de ontwikkeling van onze haven

In het Toekomstperspectief bestaat hoofdstuk 2 uit een analyse van de huidige situatie. Naast meerdere sterke punten benoemen wij ook de knelpunten die er op dit moment voor zorgen dat de potentie van de Osse haven onvoldoende wordt benut. Knelpunten die nu worden ervaren:

- Veel bedrijven aan de kade maken geen gebruik van water- of spoortransport. Slechts één bedrijf benut beide modaliteiten.
- Sinds 2015 is het aantal schepen en het volume aan bulkgoederen sterk gedaald (tot wel 35%).
- Wegtransport is vaak sneller en flexibeler, waardoor bedrijven minder geneigd zijn om te kiezen voor binnenvaart of spoor.

- De huidige opstelsporen zijn te kort en er is onvoldoende infrastructuur voor grootschalige containeroverslag via spoor.
- Storingen aan de sluis en brug bij Macharen maken de haven soms tijdelijk onbereikbaar.
- Natte kavels kunnen zonder verplichting worden ingevuld door niet-watergebonden bedrijven, wat het havengebruik belemmert.
- Havens in Cuijk, Veghel, Den Bosch en Nijmegen trekken ook goederenstromen aan, wat versnippering veroorzaakt.

Toch zien wij vooral voldoende potentieel om wel vol in te zetten op onze haven:

- De haven van Oss is uniek in Noord-Brabant met directe toegang tot drie vervoersmodaliteiten.
- Sectoren zoals agrofood, bouw, recycling en farmacie genereren substantiële goederenstromen die multimodaal ontsloten kunnen worden.
- Vooral in bouwgrondstoffen en containers ligt groeipotentie, mits er geïnvesteerd wordt in infrastructuur.
- De haven biedt milieuruimte voor zwaardere industriële processen zoals recycling en hergebruik van grondstoffen.
- Zowel nationaal als Europees beleid stimuleert modal shift, verduurzaming en circulaire economie. Er zijn subsidies beschikbaar via o.a. SPUK, OP Zuid, Horizon Europe en CEF.
- Grote binnenvaartschepen kunnen aanmeren, wat bijdraagt aan vermindering van vrachtverkeer op de weg.
- Toekomstbestendige energie infrastructuur is mogelijk. Denk aan walstroom, laadpleinen voor vrachtwagens, en koppeling met windenergie en smart grids.
- De eventuele aansluiting bij Brabant Ports en MCA Brabant versterkt de positie van Oss in beleidsvorming en subsidieaanvragen.

1.3 Het Toekomstperspectief is in lijn met de bepalingen zoals opgenomen in de Omgevingsvisie Oss 2024.

In de recent vastgestelde Omgevingsvisie Oss 2024, onderkennen we het belang van onze haven. Zo spreken we over een multimodaal ontsloten netwerkstad met meerdere treinstations, een volwaardige haven, directe aansluiting op de A59/A50 en hieraan gekoppeld het aantrekkelijke vestigingsklimaat voor bedrijven en inwoners.

Verder constateren we dat onze haven trimodaal bereikbaar is (over weg, spoor en water via de Maas), maar dat we deze mogelijkheden momenteel beperkt gebruiken. Met name de havengerelateerde bedrijvigheid is beperkt, wat kansen biedt voor de toekomst.

In relatie tot de ontwikkelrichting zoals die blijkt uit het ontwikkelperspectief, is onderstaande passage van belang:

"Het haventerrein van Elzenburg-Geer wordt optimaal benut voor de duurzame aan- en afvoer van goederen voor de circulaire maakindustrie en watergebonden bedrijvigheid."

De bepaalde ontwikkelrichting in het Toekomstperspectief: inzet op het doorontwikkelen van de logistieke functie met elementen vanuit het groene groeiscenario, sluit hier goed op aan.

1.4 Dit Toekomstperspectief is tot stand gekomen met de input van verschillende stakeholders

De totstandkoming van het toekomstperspectief voor de haven van Oss bestond uit drie stappen:

1. het in kaart brengen van de huidige situatie.
2. Het ontwikkelen van scenario's
3. Het opstellen van een uitvoerbaar toekomstperspectief.

Bij de inventarisatie en analyse van de huidige situatie zijn interviews gehouden met verschillende betrokken organisaties (zie tabel 1 Toekomstperspectief). Bij de toetsing van de mogelijke toekomstscenario's, organiseerden we een brede stakeholdersbijeenkomst met ondernemers en organisaties. Tijdens deze gesprekken kregen de deelnemers de mogelijkheid om te reageren op de scenario's en om voorkeuren en zorgen te delen. Tot slot legden we het concept eindrapport nog voor aan de genodigden van de stakeholdersbijeenkomst.

De waardevolle input van de verschillende betrokkenen is de basis voor het voorliggende Toekomstperspectief, dat breed gedragen wordt. Vooral ook door de gebruikers van de haven (en het spoor).

1.5 Dit Toekomstperspectief is ter advisering voorgelegd aan de Economic Board en hierover adviseerde zij positief

In de vergadering van 1 september 2025 is door Economic Board, onze gesprekspartner bij lokale economische vraagstukken en ambities op het snijvlak van bedrijfsleven en overheid,

positief geadviseerd op het Toekomstperspectief. Dit betekent feitelijk dat zij de keuze voor de gewenste ontwikkelrichting / voorkeursscenario onderschrijven.

1.6 Dit Toekomstperspectief biedt het kader voor verdere uitwerking van de Realisatiestrategie tot een meer helder en concreet Omgevings- / uitvoeringsprogramma

In de realisatiestrategie uit het Toekomstperspectief, sommen wij meerdere acties op die van belang zijn om te komen tot uitvoering. Daarbij geven wij per actie een prioritering aan, gekoppeld aan de mate van urgentie. Als uw Raad besluit om het voorliggende Toekomstperspectief vast te stellen, komen we tot een meer concreet Omgevings- / uitvoeringsprogramma. Hierin gaan wij meer gedetailleerd in op bijvoorbeeld de prioritering, de aanpak, de planning, de ureninschatting en ook van belang: de bijbehorende kosten/ investeringen.

Ook hier geldt natuurlijk dat we moeten bekijken hoe we dit samen op gaan pakken met de betrokkenen. Meerdere acties die we moeten uitvoeren om te komen tot de aangegeven ontwikkelrichting / voorkeursscenario moeten we gezamenlijk oppakken.

Wat zijn de tegenargumenten of risico's?

1.1 De keuzes die gepaard gaan met bijgevoegde Toekomstperspectief kunnen ook negatieve consequenties hebben voor ondernemers/organisaties

Wij denken dat de ontwikkelrichting positief wordt ontvangen door met name de gebruikers van de haven. Toch lijkt de kans reëel dat de vervolgacties die hieruit vloeien, ook negatieve gevolgen zullen hebben voor andere partijen.

Wij kunnen ons bijvoorbeeld voorstellen dat de niet havengebonden bedrijvigheid die gevestigd is aan onze haven, niet persé heel enthousiast is over de voorgestelde ontwikkelrichting. Zo kunnen er bedenkingen bestaan bij bijvoorbeeld de sturing op havengebondenheid via het Omgevingsplan of eventuele aanpassingen in de havengeldsystematiek. Ook kunnen eigenaren van de betreffende gronden in de haven bedenkingen hebben bij de beperking in de uitgiftemogelijkheden van de gronden.

Deze bedenkingen wegen wij af bij de totstandkoming van het Omgevings- / uitvoeringsprogramma. In die afweging nemen wij de belangen en juridische rechten van de betreffende ondernemers/eigenaren mee.

1.2 Er kunnen zich in de nabije toekomst ontwikkelingen voordoen, die ervoor zorgen dat het Toekomstperspectief op onderdelen niet meer helemaal actueel is

De ontwikkelrichting uit het Toekomstperspectief baseren wij mede op de uitgevoerde marktpotentieanalyse. Natuurlijk kan er in de toekomst sprake zijn van ontwikkelingen/trends die wij nu niet voorzien of van gewijzigde inzichten.

De recent verslechterde geopolitieke veiligheidssituatie is duidelijk een voorbeeld van hoe snel een en ander kan veranderen. Veranderingen kunnen ook kansen bieden. Het is daarom zaak om dit Toekomstperspectief te blijven monitoren en daar waar nodig op onderdelen tijdig bij te sturen.

1.3 Voor de uitvoering van het Toekomstperspectief is veel geld nodig

Verschillende genoemde acties uit de realisatiestrategie, vragen om grote investeringen. Ook zijn er enkele acties en maatregelen met minder impact, die relatief minder kosten met zich meebrengen en die wij direct kunnen oppakken. In het Omgevings- / uitvoeringsprogramma geven we een uiteenzetting van de verschillende acties die wij gaan oppakken. Daarbij geven we een indicatie van de benodigde middelen en planning voor de komende jaren. Hierbij denken wij ook na over de vraag hoe we budgetten denken te kunnen verkrijgen. We kijken daarbij in eerste instantie naar mogelijkheden binnen bestaande budgetten en eventuele subsidiemogelijkheden zoals uiteengezet in hoofdstuk 6 uit het Toekomstperspectief.

Ons college staat aan de lat voor het vaststellen van dit uitvoeringsprogramma. De maatregelen brengen flinke investeringen met zich mee. De bestaande budgetten zijn bij verre van toereikend, op onderdelen komen wij hiervoor dus bij u terug. Het budgetrecht ligt namelijk bij uw gemeenteraad.

Waar moeten we rekening mee houden?

a. Financiën

Het voorgestelde scenario kent financieel een onzekere uitkomst. Als we niets doen gaat de bestaande haven meer geld kosten. Als we het voorkeursscenario volgen is sprake van substantiële toekomstige betrokkenheid en investeringen van de gemeente. We kunnen nog niet met zekerheid duiden of we deze financieel kunnen terugverdienen. De uitgaven bestaan uit investeringen in:

- Infrastructuur;

- het voeren van actief grondbeleid op 'natte' percelen;
- het faciliteren en realiseren van hubs gericht op duurzaamheid en circulaire economie;
- pro-actief onderhoud van de vaargeul, en;
- bewaken van de verkeersveiligheid.

Om alle acties uit te kunnen voeren zijn veel financiële middelen nodig. Een eerste indicatie van de kosten bedraagt € 50 – 100 miljoen. Daarbij kunnen, afhankelijk van de uitkomsten van een aantal eerste verkennende onderzoeken, ook nog flinke uitvoeringskosten komen. Voor deze investeringen en activiteiten zijn geen middelen in de begroting opgenomen

Daartegenover staat perspectief op een toekomstbestendige economische ontwikkeling en een bijdrage aan de klimaatdoelstellingen. Een lobby bij het rijk/Prorail/spoorsector kan een verbetering opleveren van rangeerfaciliteiten naar Elzenburg. We verwachten toename van de baten. Het perspectief adviseert om de mogelijkheid te onderzoeken dat álle gevestigde bedrijven in het havengebied gaan bijdragen aan de haven, niet alleen degenen met havengebonden activiteiten. Toename van overslag leidt tot een toename, of stop van de afname, van inkomsten uit overslag. We hebben nog geen raming van de groei van de baten. Tot slot gaan we onderzoeken of we een Europese subsidie kunnen aanvragen. De haalbaarheid hiervan onderzoeken we nog.

Het tempo van het realiseren van de realisatiestrategie is onder andere afhankelijk van de beschikbare capaciteit en financiële middelen. Voor iedere stap is personele capaciteit en een budget aan onderzoekskosten nodig. In totaal bedragen de externe kosten 200-250K. In het nog op te stellen Omgevings- / uitvoeringsprogramma maken we inzichtelijk welke acties we wanneer willen uitvoeren en welk (aanvullend) budget hiervoor nodig is.

b. Communicatie

Meerdere stakeholders zijn betrokken in het proces van totstandkoming van het Toekomstperspectief. We hebben het dan over belanghebbende instanties (zoals de provincie en het Rijk), en vooral ook over de gebruikers van de haven zelf.

Tijdens de Podiumbijeenkomst van 25 september 2025 geven we nog een toelichting op het Toekomstperspectief en is er nog ruimte voor het stellen van vragen.

Ook een raadsbezoek aan bedrijven op 3 oktober 2025 staat in het teken van onze haven en van circulariteit. Ook hierbij is er ruimte om de uitgangspunten uit het Toekomstperspectief te bespreken.

Na vaststelling van het Toekomstperspectief voor de haven van Oss, publiceren we uw besluit in het weekblad en op de gemeentelijke website. Ook brengen we de stakeholders die hun inbreng hebben gehad in het traject op de hoogte.

c. Uitvoering

In het Toekomstperspectief haven Oss staat de ontwikkelingsrichting van de Osse haven beschreven. Hierin geven we ook een realisatiestrategie, die we eerst gaan uitwerken tot een Omgevings- / uitvoeringsprogramma. Hierin leggen we de prioriteiten en de planning van de acties en maatregelen vast. Dit uitvoeringsprogramma stellen wij als college vast en en wordt vervolgens ter kennisgeving toegezonden aan uw gemeenteraad.

d. Overlegd met

- Betrokken ambtenaren van RO, LWE, Vastgoed, IBOR
- Afdelingshoofd LWE
- Afdeling financiën
- Afdeling communicatie

Bijlagen:

1. Toekomstperspectief haven Oss

Samenvatting

De haven is een belangrijke pijler voor de toekomst van de economie van Oss. Deze levert ook een positieve bijdrage aan de verduurzaming van het goederenvervoer en aan de ruimtelijke ontwikkeling van de stad. Het is belangrijk om een realistisch beeld te hebben over de aard en omvang van de kansen. We zoeken de beste manieren om die kansen te verzilveren en kijken naar de investeringen die dit vraagt. Zo kan een goede keuze worden gemaakt of en in hoeverre de gemeente hierin kan en wil investeren.

Met het voorliggende 'Toekomstperspectief haven Oss', willen we komen tot een meer optimale benutting van onze haven. Zo geven we duidelijkheid over de gewenste ontwikkelrichting. Hiervoor voerden wij een analyse uit van de huidige situatie en onderzochten wij vier verschillende ontwikkelscenario's:

1. Alternatieve invulling
2. Doorzetten huidige koers

3. Groene groei

4. Logistiek in de lead

Door een heldere, realistische ontwikkelrichting te bepalen, kunnen we de komende jaren toewerken naar het geschetste voorkeursscenario: inzet op het doorontwikkelen van de logistieke functie met elementen vanuit het groene groeiscenario. Deze ontwikkelingsrichting sluit goed aan bij de standpunten zoals die zijn opgenomen in de Omgevingsvisie Oss 2024. Ook sluit deze goed aan bij de wensen die de gebruikers van de haven zelf kenbaar hebben gemaakt.

We constateren wel dat de investeringscapaciteit vanuit de gemeente beperkt is. Niet alle elementen vanuit deze scenario's kunnen we realiseren, we gaan daarom onderzoeken wat het het belangrijkste vinden. Na vaststelling van dit Toekomstperspectief stellen we daarom een Omgevings- / uitvoeringsprogramma op.